

СТРАТЕГИИ ЗА ИСКАЖУВАЊЕ УБЕДНОСТ ВО ФОРУМСКИТЕ ДИСКУСИИ

Лилјана Митковска
АУЕ-ФОН Универзитет, Скопје
liljana55@yahoo.com

Февзудина Сарачевиќ
АУЕ-ФОН Универзитет, Скопје
fevzudina@gmail.com

Во ова истражување испитуваме како учесниците во дискусиите на интернет-форумите искажуваат убеденост во ставовите што ги изнесуваат. Се анализираат дискусии на тема КОВИД-19 на два македонски форуми, *Кајџана* и *Фемина*. Истражувањето се базира на социолингвистички ориентираните толкувања на поимот „искажување став“ (Du Bois 2007, Barton and Lee 2013) и на теоријата за вреднување (Martin and White 2005, Oteíza 2017). И двата приода промовираат дијалогистичка перспектива. Концептот „став“ се однесува на тоа како луѓето се позиционираат во однос на она што е кажано, на другите луѓе и објекти за кои се зборува и во однос на своите соговорници (Barton and Lee 2013: 87). Во интеракциските секвенции ексцерпирани од дискусиите се испитува какви јазични, реторички и прагматичко-дискурсни стратегии користат авторите за да го искажат својот став, убеденост и степен на посветеност на она за што се зборува.

Клучни зборови: дискурс, интернет-форум, искажување став, убеденост, интеракција

INVESTMENT STRATEGIES IN FORUM DISCUSSIONS

Liljana Mitkovska
AUE-FON University, Skopje
liljana55@yahoo.com

Fevzudina Saračević
AUE-FON University, Skopje
fevzudina@gmail.com

In this research, we examine how participants in online forum discussions express commitment to the views they express. Discussions on COVID-19 on two Macedonian fora, *Kajgana* and *Femina*, are analyzed. The research is based on sociolinguistically oriented interpretations of stance (Du Bois 2007, Barton and Lee 2013) and on the Appraisal Framework (Martin and White 2005, Oteiza 2017), both promoting the dialogic perspective. The concept of stancetaking refers to how people position themselves in relation to what is said, other people and objects discussed and in relation to their interlocutors (Barton and Lee 2013: 87). We focus on the linguistic, rhetorical and discourse-pragmatic strategies employed by the authors to express their attitude, conviction and degree of commitment to what is being talked about in the interaction sequences excerpted from the discussions.

Keywords: discourse, online forum, stancetaking, commitment, interaction

1 Вовед

Во оваа статија се прикажани дел од резултатите од истражувањето на две форумски дискусии на македонски јазик на тема поврзана со КОВИД-19. Се фокусираме на интеракциските секвенции во кои учесниците искажуваат мислење во врска со алтернативните објаснувања за различни аспекти од пандемијата. Односно, се работи за т.н. теории на заговор (ТЗ), кои се шират по социјалните мрежи од почетокот на кризата. Анализираме како учесниците заземаат став кон таквите теории во врска со болеста и настанатата ситуација, поконкретно, како учесниците искажуваат убеденост во она што го соопштуваат или за што дискутираат.

Испитуваниот материјал е ексцерпиран од два електронски форуми, *Кајџана*¹ и *Фемина*², на кои од самиот почеток на ковид-кризата беа отворени теми во кои се дискутираше за настанатата ситуација. На *Кајџана* дискусијата беше започната на 26 јануари 2020 година под наслов „Коронавирус (COVID-19)“, а на *Фемина* на 24 јануари 2020 година под наслов „Коронавирус: Состојбата во Македонија и светот“. Двете теми привлекоа големо внимание, бидејќи се дискутираше за актуелни настани и се споделуваа информации за развојот на пандемијата во светот и во земјата. Важно место зазедоа и сознанијата за природата на новото заболување и за вирусот што го предизвикува. За целите на ова истражување беа прегледани сите постирања објавени на оваа тема од 15 март до 15 мај 2020 година на *Кајџана* (околу 8 000) и од 26 јануари до 1 мај 2020 година на *Фемина* (околу 20 000).³ Од нив за анализа беа издвоени оние секвенции во кои се разменуваат мислења за некој вид ТЗ во врска со пандемијата.

Главната цел на ова истражување е да се испита како учесниците во електронските дискусии ги искажуваат своите ставови во врска со ТЗ поврзани со КОВИД-19 и какви стратегии користат за да ги бранат своите ставови во интеракција со другите. Во центарот на вниманието се јазичните и реторичко-дискурсните стратегии што ги употребуваат поддржувачите и противниците на ваквите теории за да ја искажат својата убеденост во содржините и во мислењата што ги споделуваат во интеракција со другите учесници. Статијата е организирана на следниот начин: по теориската рамка (поглавје 2) и методологијата на истражувањето (поглавје 3), во поглавјето 4 ги презентираме резултатите од квантитативната анализа; детален опис на стратегиите за убедување е прикажан во поглавјето 5, проследено со заклучни забелешки (поглавје 6).

¹ <https://forum.kajgana.com/>

² <https://forum.femina.mk/>

³ Оваа временска рамка беше избрана, затоа што, по првичното разгледување на дискусиите, јасно беше дека на *Кајџана* во почетокот не се расправа за теми во врска со теориите на заговорот (таа дискусија е поставена на темата *Здравје*), но се појавуваат подоцна, додека по 20 мај започнуваат други дискусии за различни проблеми во врска со пандемијата.

2 Теориска рамка

Убеденоста во она што се соопштува е една од компонентите на искажувањето став кон темата што се дискутира. Во ова истражување поаѓаме од толкувањата за искажување став што се ориентирани социолингвистички (Du Bois 2007, Barton and Lee 2013, Kiesling et al. 2018), во комбинација со рамката за вреднување („Appraisal Framework“, Martin and White 2005, Oteiza 2017). Според двете теории искажувањето став е комплексен општествен феномен што се развива во текот на комуникацијата, па покрај искажувањето мислење, ставот има и прагматичка цел да покаже однос кон соговорниците и тоа што го кажуваат тие (Myers 2010). Луѓето употребуваат одредени јазични форми и други дискурсно-прагматички и социолингвистички средства за да се постават во однос на темата и на соговорниците во дадената ситуација.

Познато е дека ова поставување/позиционирање е комплексен феномен, кој бил предмет на истражување во различни теориски пристапи под различни називи, како на пример, „евиденцијалност“, „афект“, „ублажување“, „евалуација“, „вреднување“ и „став“ (Gray and Biber 2012: 15, и референците таму). Фактот дека искажувањето став функционира на повеќе нивоа е забележан уште во пораните студии на оваа тема. Маерс (Myers 2010: 96) разликува три категории став (кои ги презема од *Longman Grammar of Spoken and Written English*): епистемички (маркирање на степенот на сигурност во исказот), оценувачки (личните естетски и морални оценки и емоционални реакции во врска со темата) и стилистички (начинот на кој се искажува содржината). Според Ду Боа (Du Bois 2007: 139), со заземањето одреден став учесниците во комуникацијата даваат процена за ентитетите, ги позиционираат општествените актери, градат релации меѓу учесниците и се повикуваат на одредени општествени вредности. Според неговиот триаголен модел (triangular model), искажувањето став се одвива преку три меѓусебно поврзани нивоа, кои ги нарекува „димензии“ (dimensions of stance): евалуација, позиционирање и поврзување (evaluation, positioning and alignment) (Du Bois 2007).

Теориските поставки на Ду Боа за природата на поимот „став“ се широко прифатени и разработувани во студиите за искажување став што се ориентирани социолингвистички (види, на пример, Kiesling 2009, 2011, Kiesling et al. 2018, Jaffe 2009, Barton and Lee 2013). Кислинг (Kiesling 2011) го прифаќа тридимензионалниот модел на меѓусебно поврзани оски, при што ги редефинира трите димензии: афектот (Affect) се однесува на процената или на евалуацијата, поврзувањето (Alignment) подразбира позитивен или негативен однос кон соговорниците (епистемички и интеракциски), а убеденоста (Investment) – колку е говорителот сигурен во своето тврдење и колку е подготвен да го брани тоа тврдење.

Социолингвистичките пристапи за искажувањето став се блиски со Рамката за вреднување (Appraisal Framework): функционален семиотички пристап развиен од Мартин и Вајт (Martin and White 2005), кој се базира на системската функционална лингвистика. И тие заземаат дијалогска перспектива со тоа што вербалната интеракција се смета за општествен чин што треба да се толкува во контекст. Трите главни компоненти на оценувањето се: процената (Attitude),

која се состои од емоции, евалуативна и морална проценка; ангажираноста (Engagement), интересубјективност на авторот во изразувањето убеденост во исказот; и, градирањето (Graduation), нивото на сила или јасност на исказот. Оваа рамка, главно, се користи за анализа на пишани текстови, но се претпоставува дека гласот на писателот секогаш е насочен кон одредена публика.

Нашето истражување, исто така, беше под влијание на поставките на испитувањата на комуникацијата преку интернет (Computer-Mediated Communication – СМС), студиите за создавање меѓусебни релации и градење идентитет, како и дискурсната прагматика на заедниците на социјалните медиуми (Crystal 2001, Locher 2010, Myers 2010, Arendholz 2013, Ehrhardt 2014, Locher et al. 2015, Hoffmann and Bublitz 2017). Заземањето став се смета за важен елемент на комуникацијата на социјалните мрежи. Бартон и Ли (Barton and Lee 2013: 87–88) забележуваат:

Заземањето став стана клучен дискурсен чин во онлајн-интеракцијата. Не само што се сигнализираат мислењата на искажувачите преку внимателен избор на вокабулар и други ресурси, туку некои можеби ќе сакаат да покажат посебна самодоверба за да се истакнат во пошироката заедница на учесници. Со други зборови, ставот е и јавен чин. Ова е особено точно во јавните онлајн-простори, какви што се *YouTube* и блоговите.⁴

И во овој тип истражувања, исто така, преовладува мислењето дека ставот произлегува во интеракцијата и се приспособува во зависност од темата и од соговорниците. Ресурсите на кои се потпираат соговорниците се под влијание на медиумот: јазичните (изборот на зборовите, структурите и дискурсните стратегии) се дополнуваат со специфични нејазични средства: на пример, со паравербални средства (големи букви, интерпукциски знаци) се компензира прозодијата во оралната интеракција, а со визуелните ресурси, какви што се сликите, графиките, емотиконите, видеата, се додаваат специјални ефекти.

Во форумските дискусии луѓето не само што споделуваат информации туку често и ги оценуваат настаните, идеите и лицата, откривајќи го својот став кон нив и својата убеденост во содржината на пораката.⁵ Во своите објави учесниците реагираат и на она што е соопштено од другите и нивното позиционирање во однос на соопштеното. Токму таквите секвенции на интеракција, во кои се дискутира за некое алтернативно објаснување на ситуацијата со КОВИД-19, т. е. некоја теорија на заговор, беа избрани за анализа на искажувањето став во интеракцијата на онлајн-форумите. Нашето истражување е мотивирано од сфаќањата на Кислинг, кои се објаснети погоре, а во оваа статија даваме подетален приказ на димензијата за искажување убеденост.⁶

⁴ “Stance-taking has become a key discursive act in online interaction. Not only does it signal the stance-takers’ opinions, through careful choice of vocabulary and other resources, some may also want to assert a unique sense of self in order to stand out in a larger community of stance-takers. In other words, stance is also a public act. This is particularly true in public online spaces such as YouTube and blogs.” (Barton and Lee 2013: 87–88)

⁵ За интеракцијата во една форумска дискусија, види: Митковска и Сарачевиќ (2021).

⁶ Интегрален приказ на сите три димензии е даден во Митковска и Сарачевиќ (Mitkovska and Saračević in print).

3 Метод на истражувањето

Основните единици на анализа за ова истражување беа комуникациските секвенции што содржат разговори поврзани со ТЗ. Тие беа ексцерпирани од назначените делови од двете теми за дискусија (на *Кајџана* и на *Фемина*). Ова беше помогнато од алатките за цитирање, кои означуваат на која порака или дел од порака одговараат учесниците. На крајот, за анализа беа издвоени 109 секвенции (66 од *Кајџана* и 43 од *Фемина*) со 621 објава (пост) (302 од *Кајџана* и 319 од *Фемина*). Секоја секвенција се анализираше како посебна единица на интеракцијата, при што се разгледуваше придонесот на секоја објава во таа интеракција. Во зависност од изразените ставови кон ТЗ за кои се дискутира, секој учесник беше карактеризиран како поддржувач или противник, но се појавија и одреден број недефинирани учесници, кои ги нарековме „неодредени“. Поддржувачите (254 постирања/објави) изразуваат верување во едно или во повеќе од контроверзните толкувања, додека противниците (280 постирања/објави) се јасно против барем една од теориите. Во групата „неодредени“ (87 постирања/објави) се вклучени и оние што се експлицитно неутрални и оние што придонесуваат со една или со две објави без јасно искажано мислење.

Секоја објава беше рачно аотирана за дефинираните параметри на искажување став, земајќи го предвид контекстот на околниот дискурс. Прво се одредуваше идентитетот на учесникот во дискусијата како поддржувач, како противник или како неодреден. Потоа трите димензии на ставот беа аотирани за дополнително дефинирани поткатегории.

Како што истакнавме погоре, нашата дефиниција на компонентите на поимот „искажување став“ се базира на Кислинг (Kiesling 2011, Kiesling et al. 2018), според кој ставот е интегрален производ на димензиите афект, убеденост и поврзување. Во овој труд ја разгледуваме димензијата убеденост, односно како учесниците во дискусијата искажуваат сигурност во своите искази/тврдења во врска со различните теории за вирусот и настанатата ситуација на глобално и на локално ниво, било да ги поддржуваат или да ги одбиваат. Се зема предвид и односот кон веродостојноста или сигурноста на исказот (епистемичките показатели) и изворот на информации/знаење (евиденцијалните показатели). Според тоа, во рамките на димензијата убеденост издвојуваме четири поткатегории: засилено тврдење, ублажено тврдење, немаркирано тврдење и прекажано тврдење.

Исказите што подразбираат поголема доверба или убедување на говорителот беа означени како „засилено тврдење“. Тие се претставени како категорични тврдења, кои се спротивставуваат на можното противење од учесниците што имаат поинакво мислење и оставаат мала можност за негирање или за ревидирање. Исказите наречени „ублажено тврдење“ содржат различни маркери за ублажување, со што се ослабнува категоричноста на исказот и се дозволуваат други можни толкувања. Тврдењата искажани со декларативни реченици без дополнителен коментар беа означени како „немаркирано тврдење“. Од дијалоска гледна точка, ваквите изјави не се сметаат за неутрални. Прифаќајќи го овој став, ние ги сметаме немаркираните тврдења како прилично силни изјави. И, на крајот, категоријата „прекажано тврдење“ е изјава

претставена од гледна точка на надворешен субјект, кога е изворот експлицитно споменат (*X рече/изјави; сѝоред X*) или само нејасно навестен (*некои луѓе велат; сѝоред некои; се тврди дека*).

Да сумираме, општо земено, претпоставувавме дека засилените и немаркираните тврдења укажуваат на поголема убеденост, додека ублажените и прекажаните сигнализираат понизок степен на убеденост во однос на изразените ставови за проблематиката што се дискутира. На дискурсно ниво, вторите, главно, ги ублажуваат говорните чинови што го загрозуваат лицето, какво што е несогласувањето, и сигнализираат позитивно поврзување со соговорниците, со што се дава можност за конструктивен дијалог. Со тоа тие се слични на поткатегиите за проширување (expansion) во рамките на категоријата „ангажман“ (engagement) на Мартин и Вајт (Martin and White 2005). Сепак, овие четири категории не се секогаш јасно разграничени. Понекогаш тие се користат паралелно, па крајниот реторички ефект зависи од ситуацијата и од тоа на што ќе обрнат повеќе внимание соговорниците.

Истражувањето на стратегиите со кои учесниците во дискусиите за теориите на заговор поврзани со КОВИД-19 искажуваат убеденост го започнавме со следните хипотези:

1. Бидејќи учесниците во дискусијата имаат различни мислења за предметот, се очекува дека ќе користат повеќе средства што укажуваат на посилна убеденост отколку средства со кои се намалува ефектот на убеденоста.

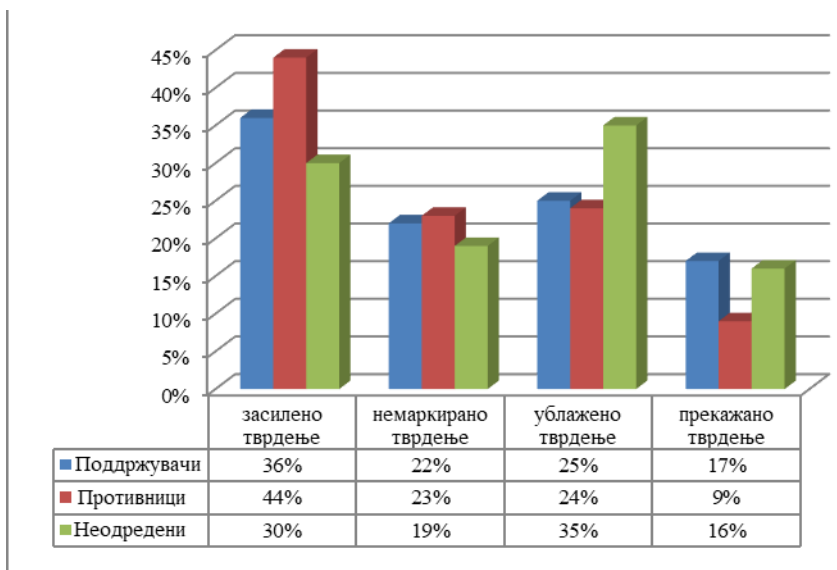
2. Поаѓајќи од претпоставката дека поддржувачите имаат посилна мотивираност да го наметнат своето мислење, тие ќе ги артикулираат своите ставови со поголема убеденост во споредба со противниците, односно ќе користат повеќе засилувачки стратегии.

4 Свкупни резултати

Овде ќе биде прикажана застапеноста на четирите поткатегиите што беа дефинирани погоре, кои ја карактеризираат димензијата убеденост: засилено тврдење, ублажено тврдење, немаркирано тврдење и прекажано тврдење. Нив ги обележувавме во корпусот според јазичните, паравербалните и дискурсно-реторичките средства употребени во исказот, водејќи сметка за интеракциската функција и значењето на тој исказ во контекст на дискусијата. Резултатите се прикажани во графиконот 1. Квантитативните податоци беа добиени преку сортирање во ексел-табела. Процентите на поткатегиите се пресметани според бројот на аотациите, а не според бројот на постирања/објави, бидејќи една објава може да содржи повеќе од еден аспект од секоја димензија. Во ова поглавје ги презентираме и ги толкуваме квантитативните податоци од аотацијата.

Од вкупниот број аотации, најголем процент отпаѓа на засилените тврдења (39 %), потоа следуваат ублажените (26 %) и немаркираните (22 %), а најмалку се застапени прекажаните тврдења (13 %). Податоците во графиконот 1 покажуваат дека и поддржувачите и противниците најчесто применуваат стратегии за засилување на убеденоста во своите ставови, со што се потврдува првата хипотеза. Меѓутоа, тоа е поизразено во групата противници, што

може да се толкува како побивање на нашата хипотеза дека поддржувачите ќе изразуваат повисок степен на убеденост од противниците. Една од причините за ова може да биде фактот што и на двата форума се создава атмосфера дека темата на дискусијата не се однесува на ТЗ, па затоа таквите објави се сметаат за одвлекување на вниманието.⁷ Така, понекогаш поддржувачите користеле други стратегии за да ја изнесат својата поента со цел да избегнат напади или дури и отстранување на нивната објава.

Графикон 1. Дистрибуција на појкаитегоорииите за убеденост

Процентите на немаркирани и ублажени тврдења се приближно исти кај поддржувачите и кај противниците, но поддржувачите повеќе се потпираат на надворешни извори за да ги поткрепат своите тврдења. Една од причините е, секако, да се ублажи ставот со тоа што се прикажува индиректно, при што се остава впечаток на воздржаност и дистанцираност. Меѓутоа, сите прекажани тврдења не се со еднонасочен ефект, што ќе биде појаснето подолу во 5.4.

Неодредените учесници малку почесто применуваат стратегии за ублажување, но засилувањето е, исто така, прилично често. Свкупниот највисок процент на засилени тврдења, секако, се должи на контроверзноста и на вжештената природа на темите што се дискутираат, но исто така, може да се должи и на тенденцијата кај македонските говорители почесто да користат стратегии за засилување на исказот отколку за ублажување, во различни говорни чинови (види Кусевска 2012 за чинот на несогласување).

⁷ На почетокот на пандемијата целта на отворените дискусии е размена на информации за членовите полесно да се снајдат во ситуацијата, која е нова и непозната, а вртоглаво брзо се развива. Теориите на заговор во врска со таа ситуација бргу продираат и во македонската средина, па стануваат неизбежен дел од таа размена. По неколку месеци, кога тоа зачестува, отворени се дискусии на конкретни теми за одредени теории, на пример, во врска со потеклото на вирусот, поврзаноста со 5Г-мрежата и слично.

5 Стратегиите за искажување убеденост

Во ова поглавје, преку квалитативна анализа, разгледуваме како се користат одредени стратегии за сигнализирање различни степени на убеденост во искажаното.

5.1 Засилени тврдења

Со користење на средствата за засилување на исказот авторот има цел да се претстави себеси како авторитет на темата, да покаже моќ и да доминира во дискусијата или да се спротивстави на нечие тврдење со критикување, исмејување или дури и навредување на соговорникот. На тој начин, покрај засилувањето на исказот, се засилува и интензитетот на вреднувањата и на емоциите (афект). Во испитуваните дискусии и поддржувачите и противниците најчесто изразуваат негативен афект, при што доминираат чувства на несигурност, на загриженост и на страв (Saračević and Mitkovska 2021). Изјавите што го засилуваат тврдењето обично се означени со вообичаените засилувачки прилози (1) или придавки (2), предикати што изразуваат сигурност (3), адверсативни маркери, негација, повторување.

- (1) *Бројкаџа е **жаранџ** милиони бидејќи вирусот не го донесоа вчера од Кина џуку ...*⁸ (поддржувач)
- (2) ***Одлично** видео од Vox, би џребало да се џреведе и да се џушџа на џтелевизија и кај нас.* (противник)
- (3) *Не мислам дека кријаџ, јас **знам** дека кријаџ.* (поддржувач)

Освен овие граматички маркери, учесниците користат и засилувачки дискурсни честички (4) и извици (5), типични за говорниот јазик. За поддржување на изговорот и сигнализирање на прозодијата, тие користат различни паравербални средства: интерпункција, големи букви, повеќе букви итн. (6) и графички средства, најчесто емотикони (7). Лексичките единици со изразено негативна семантика, исто така, упатуваат на високо ниво на убеденост (8). Често се насобираат повеќе вакви маркери во една објава, со што се зголемува интензитетот (на пример, 7 и 8).

- (4) ***Добро** бе кажи ми **џи** дали истџот не го џравеа во џериодот од 2008 до 2010 година.* (поддржувач)
- (5) ***Леле** џеорџи на заговори **бре бре** све аналиџџчари, ке умреме сџџе.* (противник)
- (6) *Сџанува збор за **СМРТНОСЕН** вирус, не за кашлица или мрсулав нос.* (поддржувач)
- (7) *Пренаџумџана рабџа 🙄. [...] Психолошкџ екџџерименџ?! 🙄* (поддржувач)
- (8) ***Ај** иди чџџај џа fake news и џишџвај џа **џлуџостџи**. Е* народот е** (противник)

⁸ Примерите се даваат во форматот во кој се забележени во корпусот, без ревизија на формата и на јазикот. Затемнувањата се додадени за истакнување на разгледуваните елементи.

Реторичките прашања (РП) исто така често се користат како стратегија за засилување (White 2003: 269). РП се прашања за кои не се очекува одговор или затоа што се очигледни или затоа што се претпоставува дека му се познати на адресатот. Шпаго (Špaго 2020: 74) ја предлага следнава дефиниција: „РП е пристрасно прашање, кое подразбира одговор наметнат од говорителот како очигледен, без разлика дали навистина адресатот мисли исто или не.“ РП може да имаат различни функции, меѓу другото, и да се нагласи мислењето на авторот како оној што го контролира одговорот; агресивниот поттип, особено, има таква интензивирачка функција (Špaго 2020: 75). На сличен заклучок наведува и забелешката на Дејвис и Бруер (Davis and Brewer 1994: 142) во нивното проучување за електронската интеракција меѓу група студенти ангажирани на проект. Тие забележуваат дека во својот корпус студентите користеле РП, главно, ако имале намера со конфронтација да ги наведат другите учесници да се поколебаат и на тој начин да ја задржат контролата врз дискурсот.

И во дискусиите што ги анализираме реторичките прашања се користат најчесто со цел да се искаже несогласување и спротиставување на некои искажани ставови. Ова е особено карактеристично за противниците (9 и 10), кои на тој начин често искажуваат омаловажување и презир кон темата или кон соопштувачот. Доминанцијата се покажува и со тоа што во некои ситуации одговорот веднаш се сугерира, како во овие примери:

- (9) *И не ве разбираам **што** изиѓравате со тоа дека ги ишувале лажно дека се смртни случаи од корона ако не се? **Што ќе добијат** со тоа, златно сујер бинџо, џофејино 5џ? (противник)*
- (10) *Која ти е шебе џоенштаа, **всушност!**? [...] Дека е сечено, лејено и монтирано од Илуминајшисе за да џаоне кријшо-берзаа, за да можат да се џоварат како бродови, џо ниски цени? (противник)*

И поддржувачите користат реторички прашања за да го наметнат своето мислење, но често тие звучат како заклучоци што се подразбираат и со нив се поттикнува сомнение. Прашањето (11), всушност, претставува факт за авторот и тоа се потврдува со текстот што следува. Забелешката на крајот сугерира дека се работи за општопозната работа.

- (11) ***Зошто мислите** дека за се сме информирани ние народој?
Колку ли има лажни весџи, џрикривања, чудно е што никаде ни џра-
џа ни џлас од тоаа докџорка. Пројаџанда, реклами, џари.. **се разби-**
раме. (подржувач)*

Друга вообичаена реторичка стратегија за засилување на тврдењето е иронијата, односно користењето искази што имаат спротивно значење од она што авторот го има на ум во дадената ситуација. Поради тоа, се создава комичен ефект, а со тоа пораката особено се нагласува. Така, во примерот (12) сосема е јасно дека за авторот ситуацијата е сериозна, но со ваквата формулација има цел да упати критика до оние што мислат дека се работи за вештачки создадена паника со некоја задна намера. Иронијата често се користи за потенцирање

на несогласувањето со исказите од спротивставената страна, па дури и да се потцени и да се исмее другата страна. Примерот (13) е реакција на претходните искази дека во земјата се работи тајно на штета на народот, „додека некој дебело изгледа заработува“, а ефектот е особено истакната критика и потсмев. Ироничните искази понекогаш може да имаат цел не само да упатат критика на духовит начин туку и да навредат, кога содржат позајадливи, цинични забелешки, како во (14). Тогаш се работи за сарказам, меѓутоа границата меѓу овие две стратегии не е остра.

- (12) *Сиџе вие шџо тврдџџе дека коронавирусот е мачџи кашаљ би ве сџавила да работџџе на инфекџџивно [...] Пошџо **нели**, џаника е **само**, вирусот е џолесен од кивавиџа, **не знам шџо шџолку хисџериџа се џрави**. 🤔🤔 (противник)*
- (13) *Ама, се' **мислам** дека Македониџа е избрана земџа за еџџенџарот џа за џговорот џа се случува баш овде 🙄. (противник)*
- (14) *Не џџи шџреба шџебе вакцина, земџи си џа лажџкаџџа од црква и мука немаџи. (противник)*

Забележуваме дека реторичките прашања често се комбинираат со иронични искази (15), со што уште повеќе се истакнува поентата.⁹ Дополнително, ироничните искази често содржат и други маркери на засилување, вербални, дискурсни, паравербални или графички. Покрај засилувањето на убеденоста, овие стратегии придонесуваат за искажување силни чувства и оценки за адресатите и за надворешните актери и објекти во темите што се дискутираат.

- (15) *Колку џари најџрави фармаџџаџџа од џаникаџџа и хисџериџаџџа на народот?*
Ц. Не е до фармаџџаџџа џ. 😊 (поддржувач)

5.2 Немаркирани тврдења

Мислењата изразени во декларативните реченици без дополнителен коментар се сметаат за „немаркирани тврдења“. Од дијалогистичка гледна точка, Мартин и Вајт (Martin and White 2005: 99) ги категоризираат како „моногласични“, т. е. „неотворено упатување на други искази или препознавање алтернативни позиции“. Немаркираните изјави искажуваат некои факти без заземање посебна позиција во однос на соговорниците, но тие не се целосно неутрални од аспект на убеденоста на авторот кон кажаното. Ваквите искази содржат информација дека е говорителот убеден во вистинитоста на кажаното, бидејќи смета дека има доволно информации за таков заклучок (Faller 2009: 4). Според Вајт (White 2003: 263–264), тие искажуваат општоприфатени факти, познати подеднакво за сите учесници во говорната ситуација. Меѓутоа, ако исказот има евалуативен тон, со таквата формулација се наметнува ставот на

⁹ Често и самите РП имаат ироничен тон, како на пример во (11). Шпаго (Špaго 2020: 76) и Дејвис и Бруер (Davis and Brewer 1994: 144) забележуваат дека постои преклопување меѓу иронијата и РП, кои често содржат преносни и парадоксални искази.

авторот. Поради тоа, тврдењата во (16) и (17), со кои се наметнува негативна процена на ситуацијата, звучат како прилично цврст став, кој говорителот е подготвен да го брани.

- (16) *Секој ден расијѝ бројоѝ на умрени, денеска ѝоминаа 250 умрени на милион жиѝтели, имааѝ 21 000 заболени и само 1000 излечени.* (противник)
- (17) *Вешѝачки сѝворени болесѝи и вируси со цел да се намали населениѝто, ѝорасѝоѝ е во ѝодем.* (подржувач)

Немаркираните искази може некогаш да добијат иронично толкување. Во (18) авторот го искажува своето неодобрување на шпекулациите во врска со гласините за нудење пари да се пријави дека некој починал од корона. Критиката во ваквите иронични искази е поблага и обично нема ефект на потсмев или навреда.

- (18) *Две-ѝри недели наназад се врѝаѝ исѝиѝе муабетѝи, некаде 1000, некаде 2000, а во Краѝово дури и 5000 евра за да ѝе ѝишаѝ ѝочинаѝ од корона. Досадоно е ѝо дома...* (неодреден)

5.3 Ублажени тврдења

Изјавите што содржат некој вид маркер за намалување на категоричноста на исказот ги нарекуваме „ублажени тврдења“. Во анализираните низи ублажувањето најмногу се означува со епистемички глаголи (*мислам, изгледа, не знам, ...*) и затврдени дискурсни изрази. Поретко се користат модални глаголи (претежно *може*) и други модални конструкции (можен начин со *би*, кондиционални и хипотетички реченици), а има и помалку прилози за намалена сигурност (*можеби, веројатно*) или други прилози со апроксимативно значење (*малку, нешто, некако*) (19). Понекогаш има комбинација од повеќе од еден маркер во една објава, како во (20), каде што еден дел од исказот особено се субјективизира, со цел да се неутрализира негативната оцена за постапките на официјалните власти.

- (19) *XX Вирусоѝ ѝосѝои, ѝеѝка ми е ѝозиѝивна и е на домашно лекување. Ама, дека си иѝрааѝ малку со нас и ѝоа е ѝочно.* (подржувач)
- (20) *Некако, иѝто знам, како да си иѝрааѝ иѝрачки оржавиве. Мноѝу не-сериозно, мноѝу некоординирано, да не речам незрело за вирус кој зема свеѝски размери, а е на сцена само 2 месеци и не се знае мноѝу (ниѝто) за исѝиоѝ.* (неодреден)

Конструкциите со датив се користат како средства за ублажување во сите словенски јазици. Упатувајќи на себе како доживувач во датив, говорителот се дистанцира од искажаниот став, омекнувајќи го тврдењето (*ми изгледа, ми се чини, ми личи, ми е X*). Но, во повеќето од овие изрази, како и кај оние со директен објект (*ме чуо*), освен клитиката, учесниците во дискусиите ја

користат и долгата форма на заменката (21). Во македонскиот јазик ваквото удвојување на предметните заменки се користи за нагласување или за контраст. Така, иако дативните структури обично имаат ублажувачка функција во интеракцијата, акцентирањето укажува на сигурност во она што е кажано. Бидејќи најчесто се работи за прво лице, тоа значи дека, всушност, авторот се потенцира себеси како авторитативен извор.

- (21) **Мене ова ми изглеа** ко од Кинезиите да е иушиен, не Американциите.
(подржувач)

Таквото комбинирање на ублажувачки и засилувачки стратегии во искажување на едно мислење се чини дека е вообичаена стратегија, применувана од сите учесници во дискусијата за различни интеракциски цели. Во (22) исказот почнува со засилен став дека мерките во текот на пандемијата зависат од еден центар, но во третата реченица таа категоричност се ублажува со субјективниот израз: *колку што знам јас*, што го ослободува авторот од одговорност за тврдењето, ако се покаже дека не е така. Слична контрадикција има и во (23), каде што на почетокот и на крајот авторот искажува резервираност, но во средината е категоричен. Всушност, ова е вообичаено во дискусиите на контроверзни теми, каде што има спротивставени мислења. Исто така, кога се користат во ироничен или во саркастичен контекст, стратегиите за ублажување предизвикуваат спротивен ефект (види пр. 12 и 13 погоре).

- (22) **Знајш што е жално??** Шо СЗО ни ги диктира правилата. Нашиите не донесуваат одлуки. **Колку што знам** се по иројокол се работи.
(подржувач)

- (23) **Не знам стварно**, ирејлавени сме со информации но сејак **мојот став останува на тоа** дека **голема каша се кува во светов** и други работи се кријат позади пандемјава, **можеби грешам** но ќе видиме ќе кажи времето. (подржувач)

Стратегијата на комбинирање на засилувачки и ублажувачки средства е особено забележителна кај подржувачите. Како што беше напоменато погоре (во 4), дискутирањето на ТЗ е, главно, спротивно на општоприфатената политика на дискусиите, што на неколку наврати и експлицитно се изнесува. Со ублажувањето подржувачите ја намалуваат силата на своите тврдења и избегнуваат критика. Покрај тоа, се чини дека е тоа начин да го наметнат својот став, со тоа што нема да создадат антагонизам, а ќе побудат сомнение во официјалните објаснувања. Веројатно поради тоа кај подржувачите среќаваме повеќе ублажување отколку кај противниците (графикон 1).

5.4 Прекажани тврдења

Упатувањето на изворот на информацијата што се пренесува спаѓа во семантичката категорија евиденцијалност, „што може да укажува на ставот на говорителот кон настанот што го кажува“ (Петроска 2011: 30). Кога информа-

цијата се прикажува како прекажана, таа може да потекнува од различни извори. Учесниците во дискусијата упатуваат на медиуми, различни авторитети, свои познати или, пак, на гласини без конкретен извор. Вкупните податоци прикажани во графиконот 1 покажуваат дека прекажувањето е речиси двојно повеќе застапено кај поддржувачите и кај неутралните учесници. Според податоците во табелата 1, сите групи најчесто се повикуваат на медиумски извори или на авторитети, а поретко на гласини или на некој што лично го познаваат.

Табела 1. Приказ на извориште на прекажани тврдeња по групи

извор	поддржувачи		противници		неодредени		вкупно
медиуми	22	47 %	11	52 %	3	30 %	36 46 %
авторитети	5	11 %	1	5 %	0	0 %	6 8 %
лични врски	14	30 %	6	29 %	3	30 %	23 29 %
гласини	6	12 %	3	14 %	4	40 %	13 17 %
вкупно:	47	100 %	21	100 %	10	100 %	78 100%

Кога се потпираат на некој извор, учесниците во дискусиите на интернет укажуваат на тоа на различни начини. Некои само ја ставаат адресата до изворот, која може да биде придружена со коментар (24), со цитат или со слика. Изворите може да се означат и со лексички маркери (*гемек, наводно*), глаголи за зборување (*X вели/кажува/ишишува*) или попрецизни фрази за прекажување (*сјоред X*), или со многу општи фрази, како: *се мисли/зборува, ионашо е, слушнав/чишав*.

- (24) *Во однос на смртните случаи од срцев удар еве добро видео од Бриџански кардиолог* <https://www.youtube.com/watch?v=SHfSSlcKuq0> (неодреден)

Дополнително, во македонскиот јазик глаголските форми со л-партицип се користат како граматички маркери за да означат некаков вид дистанцирање, незасведоченост, сами по себе или во комбинација со лексичките маркери (пример 25 и 26). Најпогодно за тоа е минатото неопределено време (МНВ), чија функција за изразување незасведоченост (прекажаност, дистанцираност) е предмет на проучување во повеќе студии (на пример, Конески 1967, Фридман 2009, Фридман 2011, Петроска 2011, Макарцев 2014, Павлова 2015).

- (25) *Сјоред овој само 2% умреле само од корона.* (поддржувач)
 (26) *Пред 1-2 години чишав дека Земјаша била „многу населена“ ишн.* (поддржувач)

Учесниците во испитуваните дискусии се потпираат на некој извор на информации од различни причини, кои може да се групираат во три општи цели.

(а) Говорителот/авторот сака да го поткрепи своето тврдење со информации што ги смета за веродостојни. Мартин и Вајт (Martin and White 2005) ова го нарекуваат *endorsement* „одобрување, потврдување“, со што се засилува убеденоста. Во (27) и (28) упатувањето на авторитети – „познат епидемиолог“ и „сите доктори“ – и дава поголем кредибилитет на информацијата, а убеденоста во искажуваното посилно се нагласува и со интензивирачка лексика (*убаво, едногласно*). Во (28) и експлицитно е изразено целосното прифаќање на тврдењето од страна на авторот.

(27) *Нашиот њознај епидемиолог Даниловски Драган, ..., убаво објаснува дека вакви мутиации на вируси со промена на климата ќе бидат се њочеста њојава.* (противник)

(28) *Сите доктори (не се знаат, некои од нив се од различна област) исто едногласно рекоа. Фармацијата мора да живее, затоа е фавора. Им верувам.* (подржувач)

(б) Понекогаш се прави упатување на некој извор со цел тој да се дискредитира и на тој начин да се поткрепи убеденоста во сопствениот став. Во (29) евиденцијалните маркери „демек“ и „наводно“ означуваат дека информацијата што следува е прекажана, без да се наведе изворот. Тие самите сигнализираат дистанцирање на авторот, но со употребата на неопределеното време сомневањето се зацврстува. Во следните реченици се споменуваат и изворите, кои, иако се работи за авторитети, понатаму се дискредитираат, со тоа што преку неопределеното време со дубитативна интерпретација се искажува недоверба во искреноста на нивните намери. Во (30) се искажува силно несогласување со најавените мерки. Со употреба на идното прекажано време (*ќе + сум + л-партицип*) авторот сигнализира изненадување (адмиратив), бидејќи мерките ги смета за нелогични и неоправдани, а истовремено, и со неверување дека тоа може да се оствари (дубитатив).¹⁰ Директен извор се очигледно медиумите, но неодобрувањето и критиката се упатени до властите, од каде што потекнуваат информациите. Со тоа авторот силно го наметнува својот став во однос на најавените мерки.

(29) *Слично на коронава ваква ситуација имаше во периодот од 2008-2010 година... Демек „наводно“ имало илчичји жриј, ња њошоа свински жриј...*

Прејораките на њогашиот министер за здравство и на лекарите беа воопшто да не се конзумира ни њилешко ни свинско месо... За да сме се заштитиле... (подржувач)

(30) *Lelle kakvi gluposti covek ke procita za otvranjevo na kafanive posle Kovid, ke se sedelo samo po dvjaca pa kelnerov ke doagal samo so maska neznam sto.* (подржувач)

(в) Упатување на некој извор се прави и со цел да се намали сопствената одговорност за тврдењето, со тоа што авторот се дистанцира од него и остава

¹⁰ За слични употреби на идното прекажано време, види: Тофоска 2011: 49–50.

простор за други мислења. На тој начин се ублажува тонот на тврдењето и се избегнува конфликт. Во такви случаи кога се зборува за минати настани се користи МНВ, бидејќи другата опција, определеното минато време, означува засведоченост. Често тоа е придружено со лексички маркер или со фраза за прекажување (32), но самата глаголска форма сигнализира информација од втора рака, а изворот може, но не мора, да биде даден. Во примерот (32) не се упатува директно на изворот, но даден е линк до веб-страницата. Ваквите искази функционираат како неутрално прекажани информации, кои говорителот ги прифаќа. Ако сака да изрази сомнение или неприфаќање, тоа ќе го сигнализира во контекстот.

- (31) *Прочитав ѝреска на некој американски сајт дека во сад измислиле иџесѝ вакцина. (подржувач)*
- (32) *Само ишѝо авѝоротѝ во 1981ва вирусотѝ љо **викал** Горки-400, и е наѝравен во Горки во Русија. Во некое од изданијатѝа од крај на 90ѝишѝе љодини [...], некој издавач љо **сменил** во Вухан-400 и љо **смесѝил** во Кина. (противник)*

Ситуацијата е поинаква кога се прекажуваат сегашни или омнитемпорални настани. Говорителот може да избере дали ќе употреби или нема да употреби неопределено време. Во такви случаи неопределеното време ја нагласува незасведоченоста, а дали ќе се протолкува како поголем степен на дистанцирање станува јасно само со познавање на ситуацијата и на поширокиот контекст (Конески 1967: 480, Фридман 2009: 59–60, Тофоска 2011: 47–49). Во испитуваниот материјал најчесто такво прекажување се врши со сегашното време. Во некои случаи, кога е употребено неопределено време, може да се почувствува поголема резервираност (па, и сомневање), како во примерот (33). Меѓутоа во (34) нема други сигнали што упатуваат на сомневање. Напротив, авторот го прикажува изворот како авторитет на кој му верува и целосно е убеден во тоа што го кажува, што се потврдува со засилувачките придавки и немаркираното тврдење како заклучок. Целиот текст има функција на добронамерен предлог. Се чини дека во таков контекст употребата на неопределеното време, наместо сегашното (*се ѝренесувал*), има функција да се нагласи тоа дејство, кое е клучно во пораката.

- (33) *А шѝочно е дека вирусов 3-4 дена во љрло **седел** ѝред да слезе во белишѝе дробови? И наводно **можел** да се исчисѝи со љрљара со бешѝадин или др? (неодреден)*
- (34) *Zosto e vazno da se vozdrzite od nepotrebni kontakti so drugi lugje? Prof. Dorsten, **najistaknat** germanski virulog dava odgovor. Spored **najnovi** istrazuvanja, lugjeto vekje nekolku dena pred da se pojavat simptomi mozat da go prenesat virusot na drugi. Vo prosek 5-6 dena pred prvite simptomi **se prenesuval** virusot. Znaci ke mislite deka ste zdravi, posto nemate nikakvi simptomi, a vsusnost samo ne znaete i ste potencijalni prenesuvaci. (противник)*

Со овој преглед на прекажани тврдења покажавме дека со оваа стратегија убеденоста во кажаното може не само да се ублажи но и посебно да се засили. Поради тоа, засилувачките и ублажувачките ефекти ги забележувавме дополнително во другите две категории.

6 Заклучни забелешки

Во оваа статија покажавме како учесниците во форумските дискусии користат различни стратегии за да го покажат степенот на убеденост во она што го соопштуваат, со цел да споделат мислење, да наметнат свој став или да се спротивстават на изразеното мислење и да го разубедат соговорникот. Иако се во пишувана форма, објавите во форумските дискусии (особено во секвенциите што ги испитувавме) имаат интеракциска функција, што се гледа и од јазичните средства, кои во голема мера имаат говорни црти. Со своите реакции учесниците градат релации меѓу себе и се идентификуваат со една од групите – поддржувачи или противници на теориите, а помал број остануваат неопределени.

Темите во врска со теориите на заговор поврзани со пандемијата предизвикана од корона-вирусот предизвикуваат бурни реакции и спротивставени мислења, па затоа нашата прва хипотеза, дека во таквата дискусија ќе доминираат средства за засилена убеденост, се потврди целосно. Видовме дека, покрај засилените, и немаркираните тврдења најчесто ја засилуваат илокуциската сила на исказот, а овие два типа искази доминираат во испитуваните секвенции. Резултатите од ова истражување се во согласност со согледувањата во други студии за јазикот на социјалните мрежи, особено кога се работи за контроверзни теми, кои покажуваат дека тие избилуваат со поларизирани мислења, вреднувања и силна убеденост, најчесто паралелно со негативен однос и силен емоционален набој (на пример, Barton and Lee 2013, Lee in print).

Нашата втора хипотеза, дека поддржувачите користат повеќе засилувачки тврдења отколку противниците, не се потврди сосема. Процентот на засилувачките средства во објавите на противниците е малку поголем, додека кај немаркираните тврдења разликата е занемарлива. Тоа значи дека противниците посилно го наметнуваат својот став, но видовме дека поддржувачите користат различни стратегии да го истакнат своето мислење, а да избегнат напад, како на пример, комбинирање со ублажување, прикажување на тврдењето како субјективен став или како преземено од друг извор. Ограничувањата на оваа статија не дозволуваат подлабоко испитување на интеракциските ефекти од овие стратегии.

Оваа статија е мал придонес кон испитувањето на јазикот на социјалните мрежи и, посебно, искажувањето став во дискусиите на македонски јазик. Се покажува дека е тоа погодено поле за јазични, дискурсно-прагматички и социолошки истражувања.

Библиографија

- Конески, Б. (1967). *Грамајтика на македонскиот литературен јазик*. Скопје: Култура. [Koneski, B. (1967). *Gramatika na makedonskiot literaturnen jazik*. Skopje: Kultura.]
- Кусевска, М. (2012). *Меѓукултурна прагмајтика. Несогласување во усната комуникација: англиски и македонски*. Скопје: Академски печат. [Kusevska, M. (2012). *Meĝukulturna pragmatika. Nesoglasuvanje vo usnata komunikacija: angliski i makedonski*. Skopje: Akademski pečat.]
- Макарцев, М. М. (2014). *Евиденцијалност во проситрансиве балканскоџо тексџа*. Москва, Санкт-Петербург: Нестор-История. [Makarcev, M. M. (2014). *Evidencialnost v prostranstve balkanskogo tekst*. Moskva, Sankt-Peterburg: Nestor-Istorija.]
- Митковска, Л. и Сарачевиќ, Ф. (2021). Дискурсна динамика на една форумска дискусија. Во: М. Кусевска и Б. Ивановска (Уред.) *Прагмајтички испражувања*, 135–156. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“. [Mitkovska, L. i Saračevik, F. (2021). *Diskursnata dinamika na edna forumska diskusija*. Vo: M. Kusevska i B. Ivanovska (Ured.) *Pragmatički istražuvanja*, 135–156. Štip: Univerzitet „Goce Dekčev“.]
- Павлова, А. (2015). *Усвојување на минајот определено и на минајот неопределено време во македонскиот јазик како сџрански* (необјавен магистерски труд). Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје. [Pavlova, A. (2015). *Usvojuvanje na minatoto opredeleno i na minatoto neopredeleno vreme vo makedonskiot jazik kako stranski* (neobjaven magisterski trud). Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“, Filološki fakultet „Blaže Koneski“ – Skopje.]
- Петроска, Е. (2011). Евиденцијалноста и евиденцијалните стратегии во македонскиот јазик, *Морфосинтаксички сџудии* 2, 29–40. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите. [Petroska, E. (2011). *Evidencialnosta i evidencialnite strategii vo makedonskiot jazik*, *Morfosintaksički studii* 2, 29–40. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite.]
- Тофоска, С. (2011). VERBA DICENDI како лексички показатели на евиденцијалноста и нивниот сооднос со граматичките показатели за евиденцијалност во македонскиот јазик. *Морфосинтаксички сџудии* 2, 41–53. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите. [Tofoska, S. (2011). *VERBA DICENDI kako leksički pokazатели na evidencialnosta i nivniot soodnos so gramatičkite pokazатели za evidencialnost vo makedonskiot jazik*. *Morfosintaksički studii* 2, 41–53. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite.]
- Фридман, В. (2011). Некои забелешки за индиректниот говор и прекажувањето во македонскиот и албанскиот јазик. *Македонски сџудии*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 32–39. [Fridman, V. (2011). *Nekoi zabeleški za indirektniot govor i prekažuvanjeto vo makedonskiot i albanskiot jazik*. *Makedonski studii*. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite, 32–39.]
- Фридман, В. (2009). Граматичките категории на исказниот начин во македонскиот јазик. *Делото на академик Виктор Фридман*. Скопје: Абакус комерц, 13–133. [Fridman, V. (2009). *Gramatičkite kategorii na iskazniot način vo makedonskiot jazik*. *Deloto na akademik Viktor Fridman*. Skopje: Abakus komerc, 13–133.]
- Arendholz, J. (2013). *(In)Appropriate online behavior. A pragmatic analysis of message board relations*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Barton, D. and Lee, C. (2013). *Language online*. London: Routledge.
- Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge, UK: CUP.
- Biber, D. and Finegan, E. (1989). Styles of stance in English: Lexical and grammatical marking of eventuality and affect. *Text*, 9(1), 93–124. <https://doi.org/10.1515/text.1.1989.9.1.93>

- Davis, B. H. and Brewer, J. P. (1997). *Electronic discourse: Linguistic individuals in virtual space*. Albany: State University of New York Press.
- Du Bois, J. W. (2007). The stance triangle. In R. Englebretson (Ed.), *Stance taking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*, 139–182. Amsterdam: John Benjamins.
- Ehrhardt, C. (2014). Politeness and face work in German forum communication. In K. Bedijs, G. Held, & C. Maaß (eds.). *Face Work and Social Media*, 84–107. Münster: Lit-Verlag.
- Faller, M. (2019). The discourse commitments of illocutionary reportatives. *Semantics and Pragmatics* 12(8), 1–46.
- Hoffmann, C., & Bublitz, W. (eds.). (2017). *Pragmatics of social media*. Mouton De Gruyter.
- Gray, B. and Biber, D. (2012). Current conceptions of stance. In K. Hyland & C. S. Guinda (eds.). *Stance and voice in written academic genres*. Palgrave Macmillan, 15–33.
- Jaffe, A. (ed.). (2009). *Stance: Sociolinguistic perspectives*. Oxford Scholarship Online. DOI:10.1093/acprof:oso/9780195331646.001.0001
- Kiesling, S. F. (2009). Style as stance: Stance as the explanation for patterns of sociolinguistic variation. In A. Jaffe, (ed.). *Stance: Sociolinguistic perspectives*, Oxford University Press, 171–194.
- Kiesling, S. F. (2011). Stance in context: Affect, alignment and investment in the analysis of stancetaking. Paper presented at the *iMean 2 conference*, Bristol, UK. [Google Scholar](#)
- Kiesling, S. F., Pavalanathan, U., Fitzpatrick, J., Han, X. and Eisenstein, J. (2018). Interactional stancetaking in online fora. *Computational Linguistics*, Volume 44, Issue 4: 683–718.
- Lee, C. (in print). COVID-19 Conspiracy theories as affective discourse. In M. Demata, V. Zorzi and A. Zottola (eds.). *Conspiracy Theory Discourses*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Locher, M. A. (ed.). (2010). Special issue: politeness and impoliteness in computer-mediated communication. *Journal of Politeness Research*, 6(1), 1–5.
- Locher, M. A., Bolander, B. and Höhn, N. (2015). Introducing relational work in Facebook and discussion boards. *Pragmatics*, 25(1), 1–21.
- Martin, J. R. and White, P. R. R. (2005). *The language of evaluation: appraisal in English*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mitkovska, L. and Saračević, F. (in print). Expressing stance towards COVID-19 conspiracy theories in Macedonian online forum discussions. In M. Demata, V. Zorzi and A. Zottola (eds.). *Conspiracy Theory Discourses*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Myers, G. (2010). *The discourse of blogs and wikis*. London: Continuum.
- Oteiza, T. (2017). The appraisal framework and discourse analysis. In T. Bartlett, & G. O'Grady (Eds.), *The Routledge Handbook of Systemic Functional Linguistics*, 457–472. London: Routledge.
- Saračević, F. and L. Mitkovska (2021). Affective positioning in Macedonian internet forum discussions. *Journal of Contemporary Philology* 4 (2), 7–23.
- Špago, Dž. (2020). Rhetorical questions as aggressive, friendly or sarcastic/ironical questions with imposed answers. *Explorations in English Language and Linguistics (EXELL)* 8.1, 68–82.
- White, P.R.R. (2003). Beyond modality and hedging: A dialogic view of the language of intersubjective stance. *Text* 23(2): 259–84.

